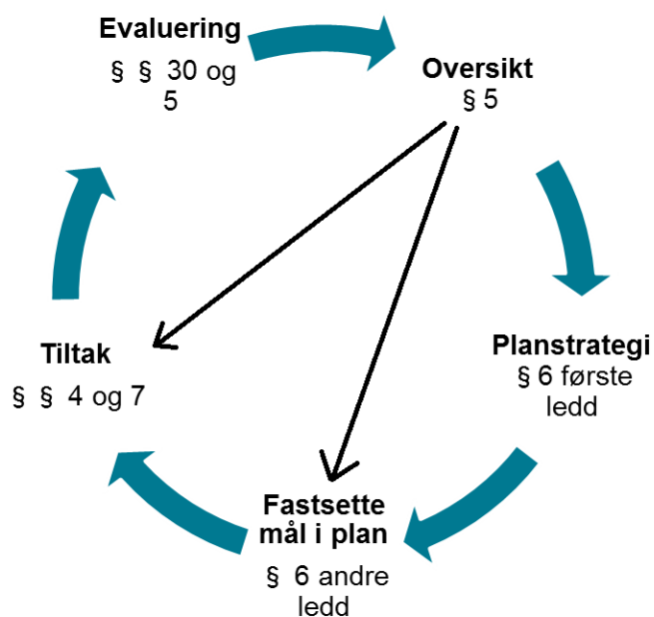

OVERSIKT OVER HELSETILSTAND OG PÅVIRKNINGSFAKTORER

Innhold

Innledning.....	3
Folkehelsemeldingen.....	3
Partnerskapsavtale «Gode lokalsamfunn for alle» med Nordland Fylkeskommune.....	4
Om statistikken.....	4
Oppbygging av dokument for oversikt over helsetilstand for Gildeskål kommune.....	5
De største folkehelseutfordringene og ressursene i Gildeskål kommune.....	6
IDENTIFISERTE FOLKEHELSEUTFORDRINGER OG RESSURSER MED KONSEKVENSER OG ÅRSAKSFORHOLD.....	7
BEFOLKNING	12
Alder- og kjønns sammensetning.....	12
Befolkningsfordeling i kommunen.....	13
Befolkningsutvikling	14
Etnisk sammensetning.....	15
OPPVEKST- OG LEVEKÅRSFORHOLD.....	16
Barnehage.....	16
Grunnskole	16
Lese- og regneferdigheter på laveste mestringsnivå 5. trinn.....	16
Lese- og regneferdigheter på laveste mestringsnivå 8. trinn.....	17
Spesialundervisning.....	18
Trivsel på skolen 7. trinn og 10. trinn	18
Venner	20
Mobbing	20
Utdanning	20
Gjennomføring i videregående opplæring.....	20
VGS eller høyere utdanning, 30-39 år.....	20
Arbeid.....	21
Sysselsatte	21
Sykefravær.....	22
Unge som står utenfor, 15 – 29 år	22
Mottakere av uføreytelser, 46 – 66 år.....	22
Inntekt og økonomi	22
Inntektsulikhet, P90/P10	22
Barn 0-17 år i husholdninger med vedvarende lavinntekt.....	23
Boforhold	23
Tjenester knyttet til oppvekst	24
Kommunalt tverrfaglig team	24

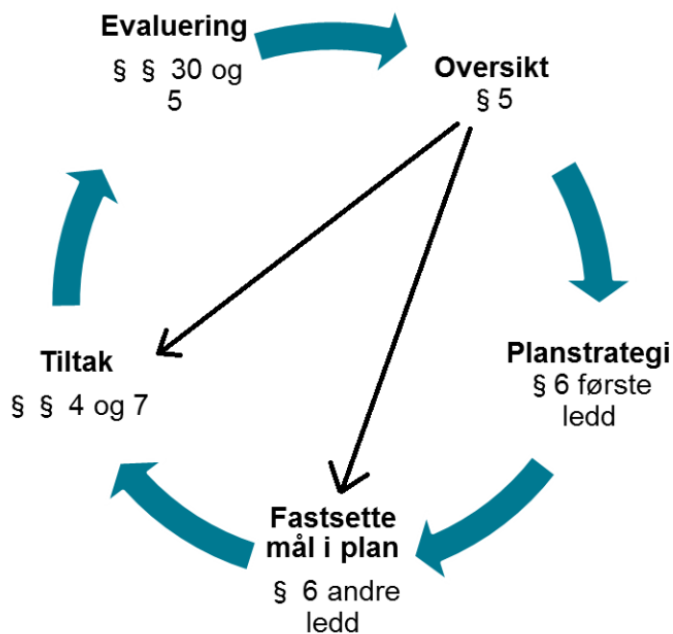
Helsestasjon.....	24
Barnevern	24
Andre tjenester knyttet innbyggernes helse.....	24
FYSISK, BIOLOGISK, KJEMISK OG SOSIALE FORHOLD	25
Miljø.....	25
Drikkevann	25
Luftkvalitet	25
Støy.....	25
Miljøforurensing.....	25
Klima	25
Sosiale forhold.....	25
Fornøyd med lokalmiljøet	25
Fornøyd med treffsteder	26
Organisert fritid	26
Valgdeltakelse	26
Skader og ulykker.....	26
Trafikkulykker.....	27
Vold.....	27
Selvmordstanker og selvmord	27
HELSERELATERT ATFERD.....	27
Kosthold	27
Skjermtid over 4 timer.....	28
Rusmidler	29
HELSETILSTAND	29
Overvekt og fedme, 17 år	29
Muskel- og skjelettlidelser	30
Hjerte- og karsykdommer.....	30
Diabetes type 2	30
Kreft.....	30
Demens	31
Psykisk helse blant eldre	31
Psykiske symptom og lidelser 0 – 74 år	31
Psykiske plager.....	31
Fornøyd med helsa	32

Innledning

Gildeskål kommune har gjennom folkehelseloven ansvar for å «fremme befolkningens helse, trivsel, gode sosiale og miljømessige forhold, samt bidra til utjevning av sosiale helseforskjeller og forebygging av psykisk og somatisk sykdom, skade eller lidelse».

For å kunne iverksette tiltak som har effekt på folkehelsen må kommunen ha oversikt over helsetilstand i befolkningen og påvirkningsfaktorer som kan virke inn på dette, etter § 5 i folkehelseloven. Oversikten skal inneholde opplysninger om og vurderinger av befolkningssammensetning, oppvekst- og levekårsforhold, fysisk, biologisk, kjemisk og sosiale forhold, helserelatert atferd og helsetilstand.

Folkehelseutfordringene som er identifisert i oversikten skal legges til grunn for arbeidet med kommunens planstrategi, og være førende for valg av innsatsområder i kommunens folkehelsearbeid. På denne måten iverksettes tiltak ved helhetlig og systematisk folkehelsearbeid:

Illustrasjon av det systematiske folkehelsearbeidet.

Folkehelsemeldingen

Folkehelsemeldingen (2022-2023) er en nasjonal strategi for utjevning av sosiale helseforskjeller, og det løftes frem som den viktigste prioriteringen på tvers av innsatsområder i folkehelsemeldingen. Sosiale helseforskjeller er systematiske forskjeller i helsetilstand som følge av forskjeller i yrke, utdanning og inntekt. Forskjellene kan sees som en gradient, hvor grupper med lang utdanning har gradvis bedre helse enn grupper med kortere utdanning (Folkehelseinstituttet, 2022). Tiltak for ujevning av sosiale helseforskjeller skal rettes inn slik at det virker best for de som trenger det mest.

Partnerskapsavtale «Gode lokalsamfunn for alle» med Nordland Fylkeskommune

Gildeskål kommune har signert avtale med Nordland fylkeskommune for «Gode lokalsamfunn for alle». Målet er å utvikle partnerskap som bidrar til at befolkningen i Nordland opplever god livskvalitet og mulighet til å delta og bidra i samfunnet, fordelt på tre delmål:

1. Alle i Nordland skal oppleve tilhørighet gjennom å tilrettelegge for at folk kan møtes for sosial og fysisk aktivitet.
2. Legge til rette for at alle unge i Nordland deltar i jobb, utdanning eller aktiviteter som bidrar til opplevelsen av å være en del av et fellesskap. Det er spesielt viktig å ha tiltak som virker for dem som lever i familier med lav inntekt.
3. Utvikle, tilby og benytte verktøy som skape engasjement for en helsefremmende og bærekraftig samfunnsutvikling i Nordland.

Om statistikken

Oversikten baserer seg på tall fra Folkehelseprofil og oppvekstprofil fra 2022 og 2023, Ungdata fra 2015, 2019 og 2022, kommunehelse statistikkbank og statistisk sentralbyrå (SSB), opplysninger fra Nordland fylkeskommune og kunnskap fra kommunens ulike virksomheter.

Ungdataundersøkelsen ble gjennomført i februar 2022 i Gildeskål. Ungdata Junior for 5 – 7. klasse, ble for første gang gjennomført i 2022 i Gildeskål. Resultatet sammenliknes med Norge som helhet. Ungdata for 8 – 10. klasse ble gjennomført for tredje gang, og vi kan derfor se trendrapport på utviklingen. Resultatet sammenliknes med Nordland og Norge som helhet. Svarprosenten var på 83% for begge undersøkelsene. Ungdata for Meløy Videregående skole ble gjennomført fra april – mai i 2022. Elever fra Vg1 til Vg3 deltok i undersøkelsen, med en svarprosent på 77%. Det er overvekt av gutter på Vg1 som svarte på undersøkelsen. Spørreundersøkelsen ble gjennomført samlet for alle videregående elever tilhørende Meløy VGS, og det er derfor ikke mulig å se egne tal for avdelingen på Inndyr.

Statistikk skal alltid tolkes med forsiktighet, og det er også viktig i dette tilfellet. Gildeskål har få innbyggere, og små forskjeller kan slå ut med høy prosent i datamaterialet. En styrke i tolkingen er å se på utviklingen over tid, og alltid se tallene i en sammenheng.

Se kommunefakta fra SSB for Gildeskål: [Kommunefakta - SSB](#)

Se folkehelseprofil eller oppvekstprofil for Gildeskål: [Hent folkehelseprofil eller oppvekstprofil - FHI](#)

Se Ungdata-tall for kommunene Norge i kart: [Finn Ungdata-tall for ungdomsskolen - Ungdata](#)

Dokumentet er utarbeidet av folkehelsekoordinator i samarbeid med kommuneoverlege, helsestasjonen og skolehelsetjenesten, NAV, kommunalsjef for helse og kommunalsjef for familie, oppvekst og kultur i Gildeskål kommune.

Oppbygging av dokument for oversikt over helsetilstand for Gildeskål kommune

Innsamlet informasjon presenteres under fem ulike kapitler, «befolknings sammensetning», «oppvekst- og levekårsforhold», «fysisk, biologisk, kjemisk og sosiale forhold», «helse relatert atferd» og «helsetilstand» med underkapitler. Ut ifra funnene fra datainnsamlingen og diskusjoner i arbeidsgruppa er det kommet frem til ulike folkehelseutfordringer og folkehelseressurser for Gildeskål kommune, presentert i tabell for «identifiserte folkehelseutfordringer og ressurser med konsekvenser og årsaksforhold». Videre har arbeidsgruppa pekt ut de største folkehelseutfordringene og ressursene i Gildeskål kommune. Sosial ulikhet i helse ses som en sentral årsak og konsekvens av folkehelseutfordringene. For utdypende informasjon om helsetilstanden, se de ulike kapitlene.

De største folkehelseutfordringene og ressursene i Gildeskål kommune

Folkehelseutfordringer:

- Befolkningssammensetning med økende andel eldre og færre i yrkesaktiv alder
- Psykisk helse og rus alle aldersgrupper
- Trivsel barn og unge (skole og fritid)
- Inaktivitet, overvekt og fedme

Folkehelseressurser:

- Tjenestene rundt barn og unge er bevisst utfordringene og har iverksatt tiltak
- Arbeidsplasser med helsefremmende fokus for sine ansatte
- Aktive frivillige lag og foreninger

IDENTIFISERTE FOLKEHELSEUTFORDRINGER OG RESSURSER MED KONSEKVENSER OG ÅRSAKSFORHOLD

Vurdering av årsaksforhold og konsekvenser innebærer å sette innsamlet informasjon inn i en sammenheng/lokal kontekst for å forstå hvorfor det er slik, og hva konsekvensene kan bli dersom tiltak ikke iverksettes.

Befolknings sammensetning

Folkehelseutfordringer og ressurser	Konsekvenser/fordeler	Årsaksforhold
Økende andel eldre.	Økende andel eldre vil øke antallet som lever med aldersrelaterte sykdommer og demens, og gi økt press på helsetjenestene. Eldre er en sammensatt gruppe, og mange er og vil være en ressurs for lokalsamfunnet.	Vi lever lenger nå enn før, grunnet bedre helse i befolkningen.
Færre i yrkesaktiv alder.	Fører til mangel på folk til å holde tjenestene i samfunnet i drift. Viktig å ha aktive innbyggere, hvor det er høy sysselsetting og lite sykefravær.	Det fødes færre barn i dag. Unge flytter fra Gildeskål for utdanning og arbeid, og mange flytter ikke tilbake.
Tilflyttende videregående elever.	Videregående elever er en ressurs, men må ivaretas når de kommer tilflyttende alene. Mange av ungdommene kan tenke seg å knytte seg til Gildeskål etter skolegang, og de har en utdanning med jobbmuligheter i Gildeskål. Dette gir ung befolkningsvekst.	Meløy videregående skole avd. Inndyr har godt omdømme i Nordland.
Økt innvandring på kort tid.	Innvandring krever ressurser ved tilflytting, både	Økt innvandring som følge av krigen i Ukraina.

	<p>språkopplæring og helsetjenester.</p> <p>Innvandring fører til befolkningsvekst, og er en ressurs i lokalsamfunnet.</p>	
--	--	--

Oppvekst- og levekårsforhold

Folkehelseutfordringer og ressurser	Konsekvenser/fordeler	Årsaksforhold
7. klasse og 10. klasse scorer lavt på trivsel i skolen.	<p>Trivsel påvirker læringsmiljøet.</p> <p>Elever er eksempelvis mer utsatt for mobbeatferd og ensomhet ved dårlig læringsmiljø.</p> <p>Erfaringer fra grunnskole kan påvirke ønske om videre skolegang.</p> <p>Det er positive sammenhenger mellom trivsel, helse og læring.</p>	<p>Små klasseforhold gjør det vanskeligere å finne sin plass, og færre elever å spille på ved mobbesaker. Små klassemiljø kan også være ekstra sårbare for fraflytting/tilflytting, og igjen stabilitet i klassemiljøet, og tilhørighet til klassen.</p> <p>Trivsel i skolen ses i sammenheng med helsetilstand, familieforhold og trivsel i lokalmiljøet.</p>
Forskjeller i resultat på nasjonale prøver gjennomført på 5. trinn og 8. trinn.	<p>Elevers mestring på skolen påvirker trivsel og læringsmiljø.</p> <p>Ser positiv utvikling på resultat på 8. trinn. Skillet som tidligere har vært mellom Gildeskål og landsnivå er nesten borte.</p>	<p>Elevene kan være utsatt i overgang fra 4. til 5. trinn. Læring kan være påvirket av små fagmiljø på skolene.</p>
Barn i lavinntektsfamilier.	Fare for utenforskap. Det er en stor belastning for barna og familiene det gjelder å leve i lavinntektsfamilie, og omfanget	Prisvekst i samfunnet gjør at de som allerede hadde behov for økonomisk støtte, nå har et økende behov for hjelp.

	bør reduseres selv om Gildeskål ligger lavere enn landsgjennomsnittet.	
Høy andel med videregående skole som høyeste utdanningsnivå i Gildeskål.	Lavere utdanningsnivå er forbundet med lavere levealder og livskvalitet i løpet av livet.	Utdanningsmuligheter og jobbmuligheter i Gildeskål speiler hvilken utdanning innbyggerne har.

Fysisk, biologisk, kjemisk og sosiale forhold

Folkehelseutfordringer og ressurser	Konsekvenser/ fordeler	Årsaksforhold
God luftkvalitet og lite støy.	Støy er en stressfaktor. Redusert stressnivå har fordeler for vår psykiske og fysiske helse.	De fleste innbyggerne bor i rolige omgivelser, og tett på naturen.
Barn og unges trivsel i lokalmiljøet.	<p>Trivsel i lokalmiljøet ses i sammenheng trivsel i skolen, venner, helsetilstand og familieforhold.</p> <p>Synkende engasjement gir færre aktiviteter og lavere deltakelse på eksisterende tilbud.</p> <p>De fleste ungdommer føler seg trygg i nærmiljøet, noe som er viktig for trivsel.</p> <p>8. – 10. klasse er mer fornøgd med lokalmiljøet i 2022, enn 2019, men fortsatt under landsgjennomsnittet.</p>	<p>Få ungdomsskoleelever er fornøgd med kulturtilbud og idrettsanlegg, og har lav deltakelse i organiserte fritidstilbud. Ungdomsklubben har hatt økende deltakelse.</p> <p>Transport er en utfordring.</p> <p>Samlet vises dette igjen på hvor fornøyd unge er med lokalmiljøet.</p>

Selv mordstanker og selvmord.	<p>Stor belastning for etterlatte, og de kan selv være i forhøyet risiko for selvmord.</p> <p>Selv mord kan forebygges.</p>	<p>Psykisk lidelser og vansker eller en livskrise kan være årsaker til selvmord.</p>
-------------------------------	---	--

Helserelatert atferd

Folkehelseutfordringer og ressurser	Konsekvenser/ fordeler	Årsaksforhold
Økende tilgjengelighet og bruk av rus blant unge.	Øker sannsynligheten for skader eller andre negative opplevelser i ungdomstiden, og for et problematisk forhold til rusmidler senere i livet. Kan påvirke opplevelse av trygghet i lokalmiljøet.	<p>Alkohol er det mest utbredte rusmiddelet. Bruk av rusmiddel påvirkes av økende trend i landet, og av holdninger til alkohol og rus i hjemmet, kommunen og samfunnet generelt.</p> <p>Ses i sammenheng med trivsel, helse, og møteplasser for ungdom.</p>
Inaktivitet, overvekt, fedme blant 17. åringer	Inaktivitet, overvekt og fedme er forbundet med risikofaktor for en rekke sykdommer, og redusert livskvalitet.	Foreldres utdanningsnivå har betydning for barns helsetilstand. Fysisk og psykisk helse påvirker levevaner innen fysisk aktivitet og kosthold.

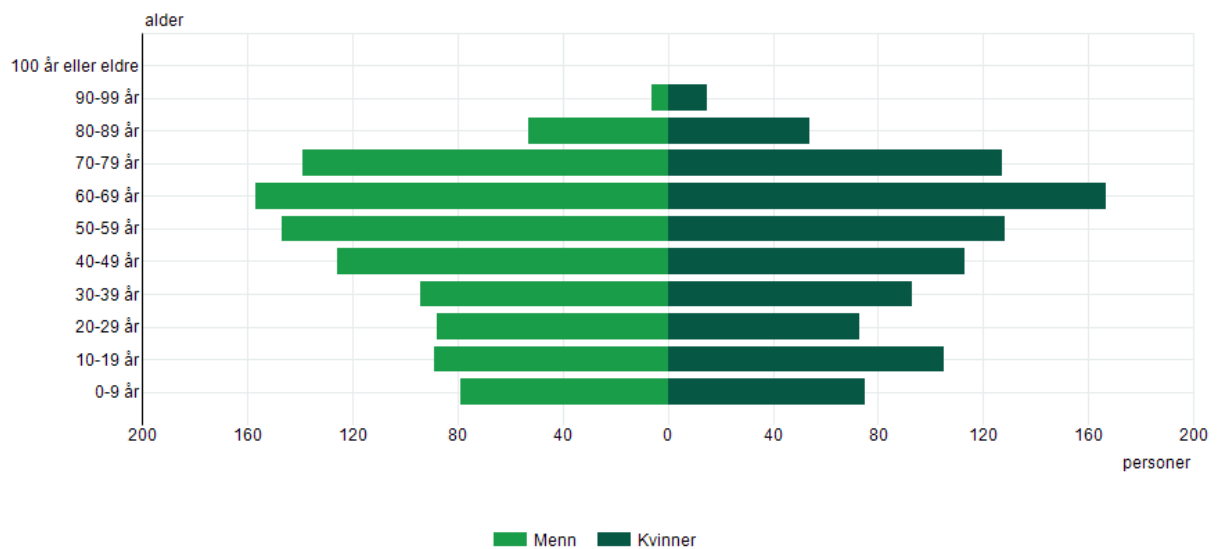
Helsetilstand

Folkehelseutfordringer og ressurser	Konsekvenser/ fordeler	Årsaksforhold
Psykisk helse blant ungdom og voksne	Stor påkjenning for den det gjelder. Gjør det utfordrende å delta i samfunnet, og kan igjen føre til utenforskap.	Psykisk helse ses i sammenheng med helsetilstand, familieforhold, arbeidsforhold, sosialt nettverk, og trivsel i lokalmiljøet.

	Risiko for å utvikle alvorlige psykiske lidelser, og selvmordstanker. Psykiske lidelser og skadelig bruk av rusmidler opptrer ofte samtidig.	Kommunen mangler kommunepsykolog.
Psykisk helse blant eldre	Påvirker helsetilstanden ellers, og svekker livskvaliteten. Forebyggende hjemmebesøk er satt i gang.	Mange eldre bor hjemme alene, og har lite omgang med andre. Eldre er også ensom på institusjon. Transport er en utfordring for mange.
Økende andel som lever med demens	Fare for at tilfeller oppdages for sent, spesielt når eldre bor lenge hjemme. Får da ikke den oppfølging de trenger. Sykdommen er belastende for den enkelte, og for pårørende.	Antall tilfeller øker ved økt levealder, samt økende andel eldre i Gildeskål.
Forekomst av ikke-smittsomme sykdommer	Svekket livskvalitet for den enkelte og muligheter for deltakelse i samfunnet.	Høy andel eldre fører til flere tilfeller. Lavere utdanning er forbundet med risikofaktor for ikke-smittsomme sykdommer.

BEFOLKNING

Alder- og kjønnsammensetning

Figur 1: Alder- og kjønnsammensetning i Gildeskål kommune (SSB 07459, 2023).

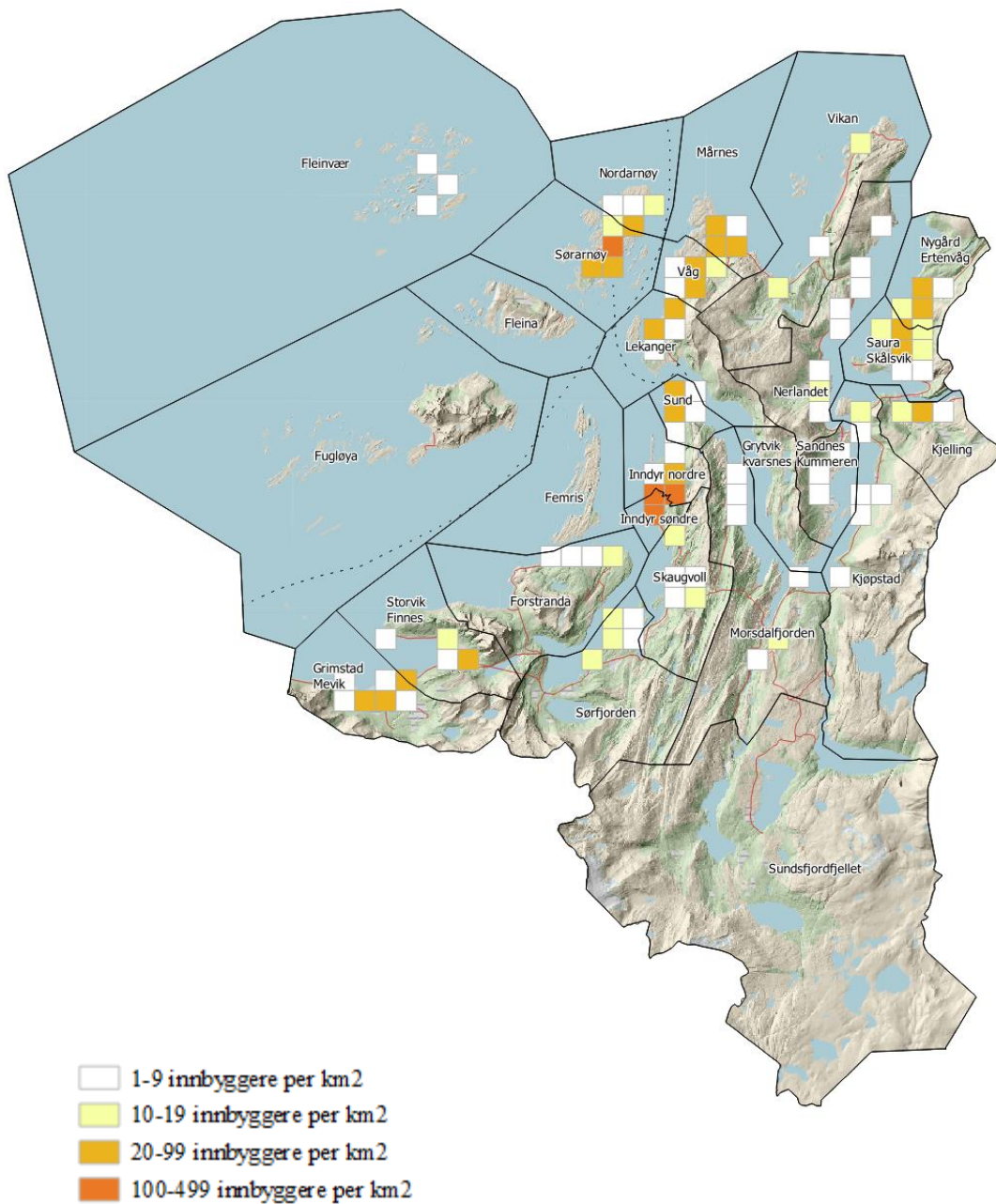
Det bor litt under 2000 personer i Gildeskål i 2023. Gildeskål har noe lavere andel barn i alderen 0-17 år, sammenliknet med Nordland og Norge. Andelen i yrkesaktiv alder (16 – 66 år) er også noe lavere enn Nordland og Norge. Andelen som er over 80 år er høyere i Gildeskål, enn fylket og landet.

Befolkningsutviklingen i Norge viser at vi har høy levealder, og føder færre barn enn tidligere. Dette vil føre til lavere folkevekst og en stadig eldre befolkning i årene som kommer (SSB, 2022).

Andelen 80 år +, framskrevet til 2040 er 13 % i Gildeskål, 10% i Nordland og 8,2% Norge (Folkehelseprofil, 2023).

- Andel barn, 0-17 år er 16,1% i Gildeskål, 19,1% i Nordland, og 20,4% i Norge (Folkehelseprofil, 2023).
- Andel i yrkesaktiv alder (16-66 år) er 60% i Gildeskål, 64% i Nordland, og 66% i Norge (Folkehelseprofil, 2022).
- Andelen over 80 år er på 7% i Gildeskål, 5,5% i Nordland og 4,4% i Norge (Folkehelseprofil, 2023).

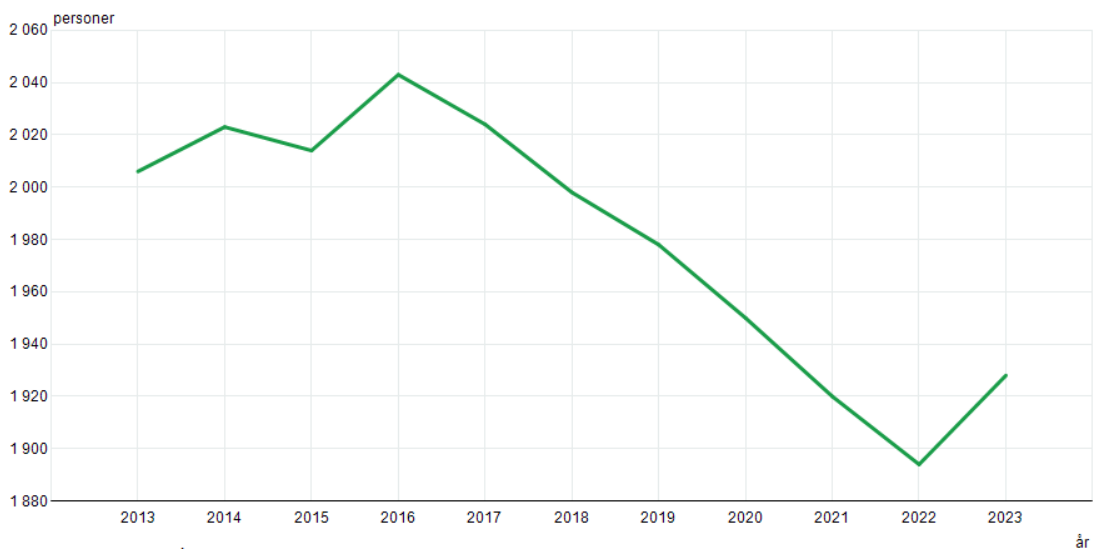
Befolkningsfordeling i kommunen

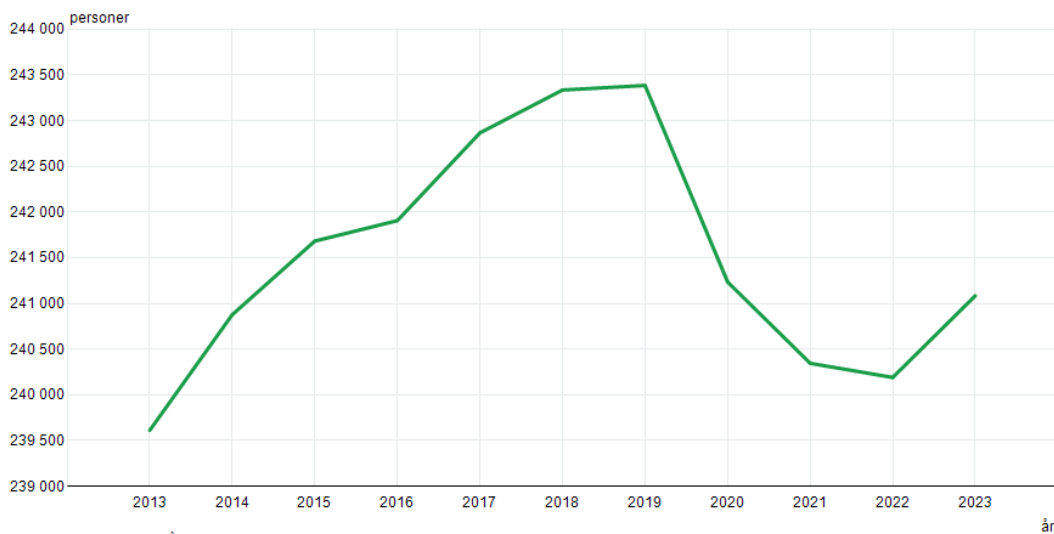
Figur 2: Befolkningsstatistikk rutenett 1 km, SSB. Kartografi av Vivian Birkeland. Kartdata N250 og DTM10, grunnkretser, 2019.

Innbyggerne i Gildeskål bor spredt. Det er tettest befolket på Inndyr, etterfulgt av Sandhornøy, Nygårdsjøen, Sørarnøy og Mevik. Dette fører til at flere kan ha langt til nærmeste barnehage, grunnskole, helsetjenester, dagligvare, og kulturtilbud, og igjen begrense tilgangen til kommunens tilbud og tjenester. Kollektivtilbudet oppleves som dårlig.

Befolkningsutvikling

Figur 3: Befolkningsutvikling i Gildeskål etter år, tall fra 1. januar 2023 (SSB 06913, 2023).

Figur 4: Befolkningsutvikling i Nordland etter år, tall fra 1. januar 2023 (SSB 06913, 2023).

Befolkningsutviklingen i Gildeskål er nedadgående, sett bort i fra 2022. Det samme gjelder for Nordland, mens Norge har generelt stabil befolkningsvekst.

Færre innbyggere fører med seg en rekke utfordringer for kommunen, med blant annet vansker med rekruttering av arbeidskraft, og igjen stabilitet i tjenestene. Det handler også om at det er nok elever til å holde barnehagene og skolene i drift, eller et lokalmiljø med frivillig engasjement og aktiviteter.

Befolkningsvekst i Gildeskål skyldes flyktninger fra Ukraina. Befolkningsframskriving viser at det er innvandring til Norge som vil sørge for at befolkningen fortsetter å vokse, da fødselstallene for Norge er stadig fallende (SSB, 2022).

- *Befolkningsvekst i Gildeskål ligger på -1,4%, sammenlignet med fylket 0,06% og Norge 0,63% (Folkehelseprofil, 2023).*

Etnisk sammensetning

Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre	
Danmark	3
Finland	3
Island	3
Sverige	6
Belarus	3
Estland	6
Italia	3
Kosovo	3
Latvia	21
Litauen	20
Nederland	3
Polen	31
Romania	4
Russland	7
Serbia	3
Slovakia	7
Spania	3
Storbritannia	4
Tyskland	16
Ukraina	49
Ungarn	5
Eritrea	25
Somalia	3
Sudan	13
Filippinene	27
Irak	5
Kasakhstan	3
Malaysia	3
Myanmar	7
Syria	6
Thailand	3

Figur 5: Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre i Gildeskål, etter land, tall fra 2023 (SSB 05183, 2023).

Den etniske sammensetningen tilsvarer 15% av befolkningen i Gildeskål, noe som er på nivå med Norge som helhet. Gildeskål kommune har i løpet av 2022/2023 bosatt over 100 flyktninger fra Ukraina, hvor rundt 30 av disse er barn. Voksenopplæringen er stasjonert på Inndyr, Nygårdsjøen og Sandhornøy.

OPPVEKST- OG LEVEKÅRSFORHOLD

Barnehage

Gildeskål kommune har fem barnehager. Den største ligger på Inndyr, en ligger i Storvik, mens de øvrige tre ligger i tilknytning til skolene på Sandhornøy, Sørarnøy og Nygårdsjøen.

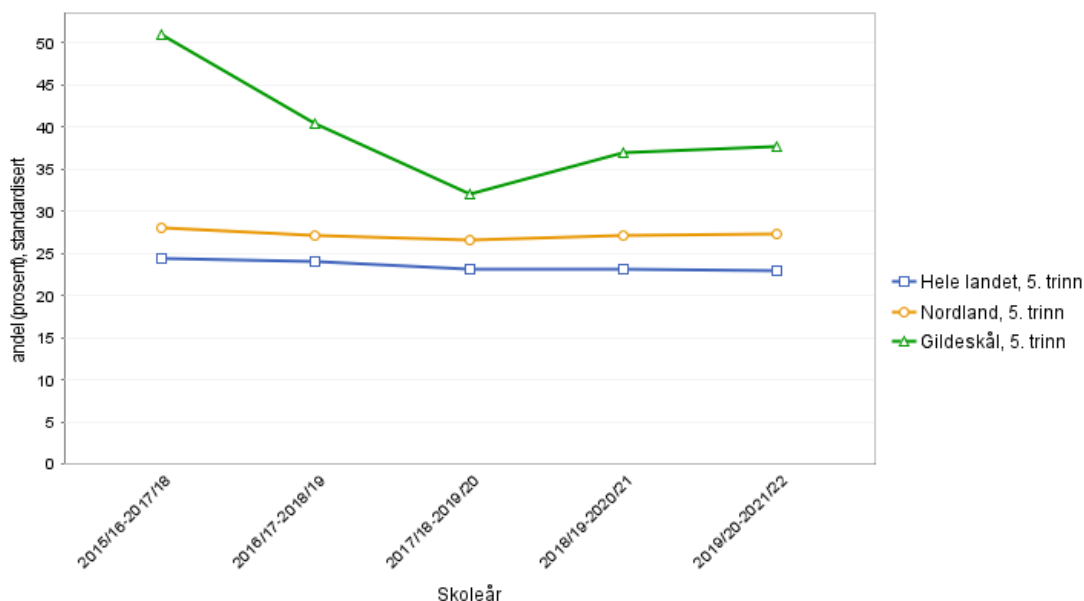
Andelen barn fra 1-5 år som går i barnehage ligger på 87,3% i Gildeskål i 2022 (SSB 13502, 2022). I Norge er andelen barn 1-5 år som går i barnehage på 93,4%. Bemanning i barnehagene i Gildeskål er oppfylt etter krav fra bemanningsnormen og pedagognormen (Oppvekstprofil, 2023).

Grunnskole

Gildeskål kommune har fire grunnskoler, Inndyr, Nygårdsjøen, Sandhornøy, og Sørarnøy.

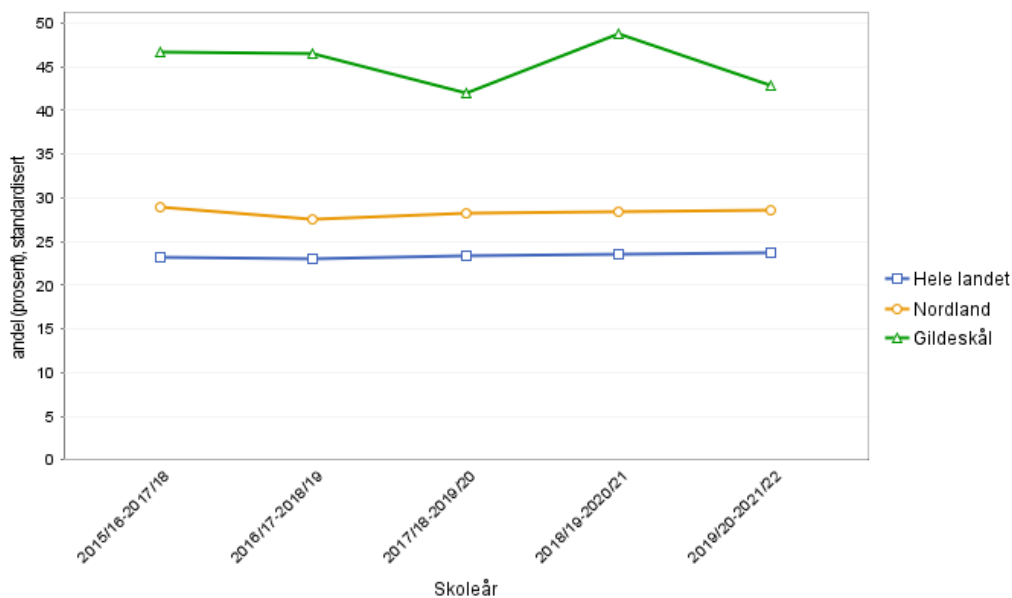
Lese- og regneferdigheter på laveste mestringsnivå 5. trinn

38% av elevene på 5. trinn i Gildeskål ligger på laveste mestringsnivå i lesing. Det er en større andel en fylkesgjennomsnittet på 27%, og landsgjennomsnittet på 23% (Folkehelseprofil, 2023).

Figur 6: Leseferdighet på laveste mestringsnivå i prosent, 5. trinn (Kommunehelse statistikkbank, 2023).

Når det gjelder regneferdigheter er det 43% som ligger på laveste mestringsnivå blant elever på 5. trinnet. Det er en større andel enn fylkets andel på 29% og landets andel på 24% (Folkehelseprofil, 2023).

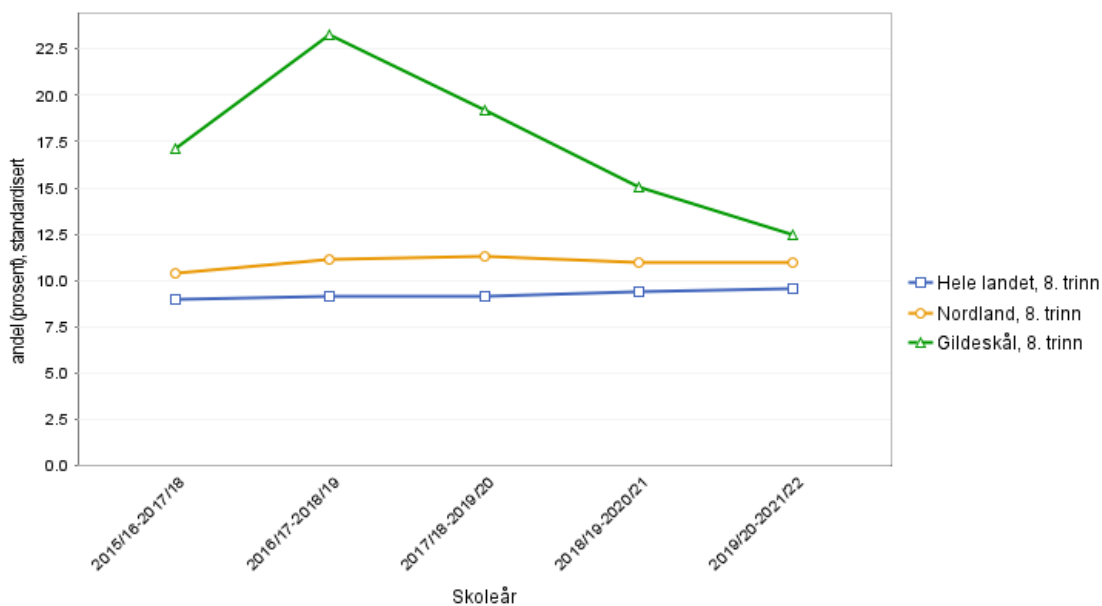

Figur 7: Regneferdighet på laveste mestringsnivå i prosent, 5. trinn (Kommunehelsa statistikkbank, 2023).

Analyse av nasjonale prøver for 5. trinn i 2022 viser at jenter presterer bedre i lesing enn gutter, og gutter presterer bedre i regning enn jenter (Utdanningsdirektoratet, 2022). Treårige resultat fra nasjonale prøver på 5. trinn viser at forskjellene mellom Gildeskål og Norge har vedvart over tid.

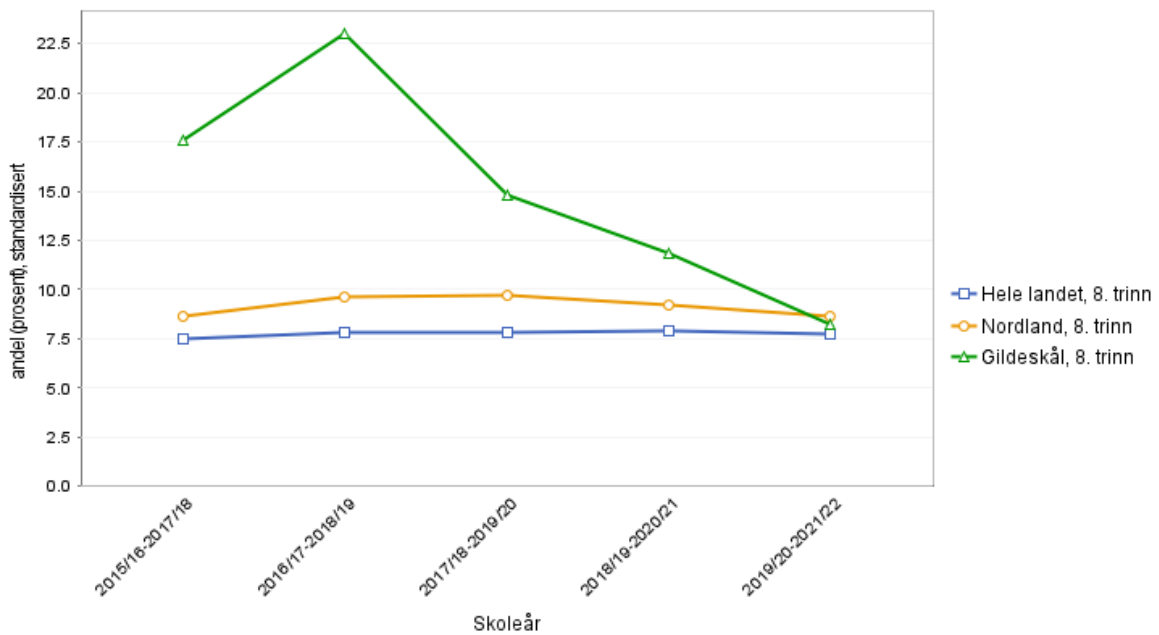
Les- og regne ferdigheter på laveste mestringsnivå 8. trinn

13% av elevene på 8. trinn i Gildeskål ligger på laveste mestringsnivå i lesing, sammenlignet med 11% i fylket og 10% i landet (Folkehelseprofil, 2023).

Figur 8: Leseferdighet på laveste mestringsnivå i prosent, 8. trinn (Kommunehelsa statistikkbank, 2023).

Elever på laveste mestringsnivå innen regning ligger på 8% i Gildeskål, 9% i fylket og 8% i landet (Folkehelseprofil, 2023).

Figur 9: Regneferdighet på laveste mestringsnivå i prosent, 8. trinn (Kommunehelsa statistikkbank, 2023).

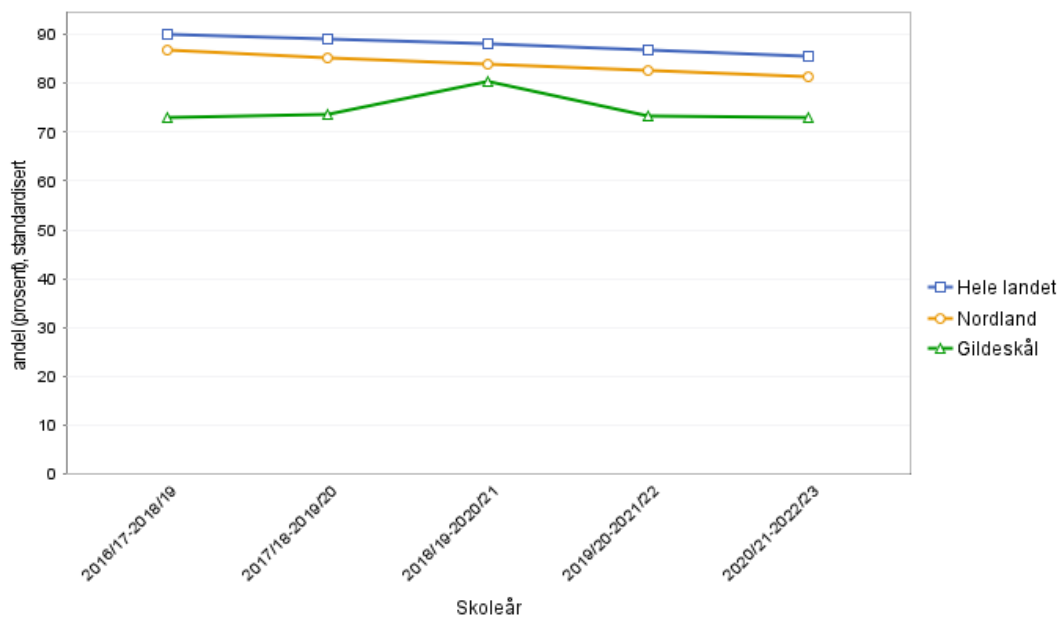
Det har vært en nedgang i andel elever på 8. trinn som ligger på laveste mestringsnivå siden 2016/19. Forskjellene mellom Gildeskål og Norges resultat på nasjonale prøver på 5. trinn ser dermed ut til å jamne seg ut når elevene gjennomfører nasjonale prøver på 8. trinn.

Spesialundervisning

13,3% av elevene i grunnskolen i Gildeskål får spesialundervisning (SSB, 2022). I Nordland gjelder dette 9,7%, og i Norge gjelder dette 7,8%. Avdeling for oppvekst har mål om at dette tallet skal reduseres, og det jobbes med å bli bedre på tilpasset undervisning.

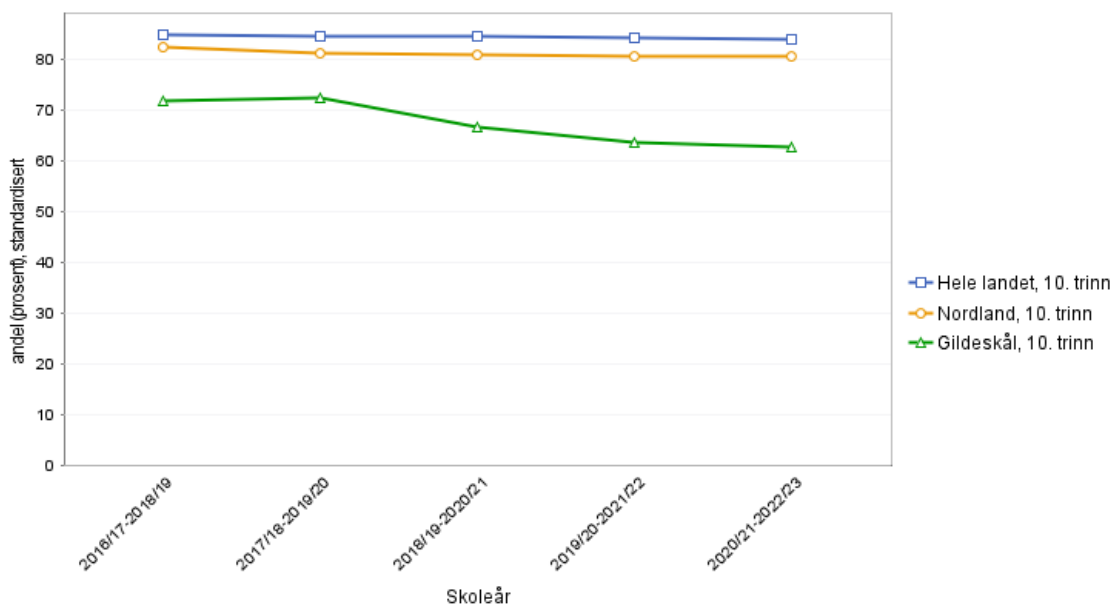
Trivsel på skolen 7. trinn og 10. trinn

73% av elevene på 7. trinn i Gildeskål trives på skolen, sammenlignet med 81% i fylket og 86% i landet (Oppvekstprofil, 2023). Ut ifra oppvekstprofilen ligger Gildeskål lavere enn landet som helhet.

Figur 10: Trivsel på skolen i prosent, treårige tall, 7. trinn (Kommunehelse statistikkbank, 2023).

Når det gjelder 10. trinn i Gildeskål sier 63% av elevene at trives på skolen, sammenlignet med 81% i fylket og 84% i landet.

Figur 11: Trivsel på skolen i prosent, treårige tall, 10. trinn (Kommunehelse statistikkbank, 2023).

Sammenlignet med andre kommuner i området, kommer Gildeskål dårligst ut på 7. trinnet og 10. trinnet. Resultatet har vedvart over tid. På 7. trinn har det nasjonalt vært en svak nedgang i trivsel de siste tre årene (Utdanningsdirektoratet, 2023).

At elevene trives på skolen er et mål i seg selv, samtidig som det er positive sammenhenger mellom trivsel, helse og læring. Et læringsmiljø hvor elevene trives vil blant annet fremme sosial og personlig

utvikling, og gode undervisningsforhold. Resultat fra grunnskolen har betydning for gjennomføring i videregående opplæring (SSB, 2020).

Venner

Prosentandel av elevene på ungdomstrinnet som har minst en fortrolig venn var 80% i 2022, 84% i 2019 og 92% i 2015 (Ungdata, 2022). Dette er lavere enn Nordland og Norge. Ungdata Junior viser omtrent samme prosentandel når de får spørsmål om å ha en venn som du kan stole helt på og snakke med om alt mulig.

Ungdata 8. – 10. klasse viser også at 14% har vært veldig mye plaget av følelsen av å være ensom siste uke, sammenlignet med fylket 10% og landet 11%.

Mobbing

Ungdata viser at 6% av elevene på ungdomstrinnet blir mobbet minst hver 14. dag. Dette er en nedgang fra 2015 og 2019, hvor tallene var 12% og 20%. Ut ifra Ungdata er det færre som blir utsatt for plaging, trusler eller utfrysing av andre unge i Gildeskål, enn nasjonalt. Ungdata Junior viser at 10% av elevene på mellomtrinnet blir mobbet minst hver 14. dag. Dette er samme andel som Norge. Sårbare barn er mest utsatt for mobbeatferd. Dette kan være svært skadelig for barna både på kort og langsikt.

Utdanning

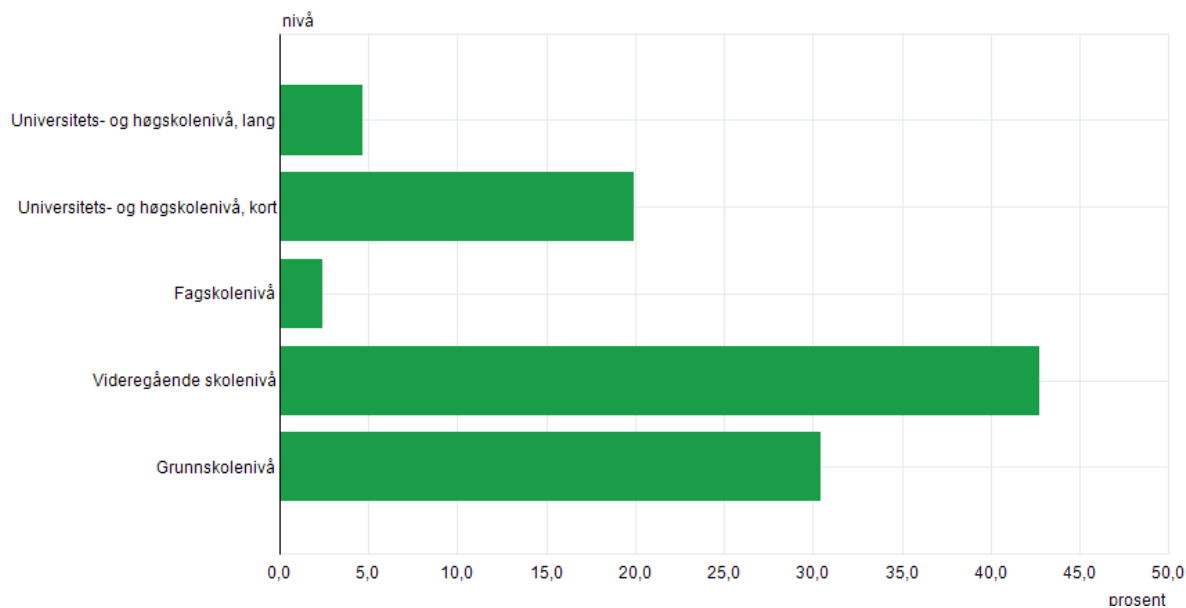
Gjennomføring i videregående opplæring

Meløy videregående skole har en avdeling på Inndyr for VG1 og VG2. Til sammen er dette ca. 90 elever, og det aller fleste av elevene bor på hybel på Inndyr for å gå på skole. Ungdata fra Meløy Videregående skole viser at 67% er fornøyd med skolen de går på, noe som er på nivå med Nordland, og noe lavere enn landsgjennomsnittet. Spørreundersøkelsen ble gjennomført samlet for alle VGS elever tilhørende Meløy Videregående skole, og det er derfor ikke mulig å se egne tal for avdelingen på Inndyr.

Gjennomføring i videregående opplæring er på 73% i Gildeskål, 75% i fylket og 79% i landet (Folkehelseprofil, 2023). Ungdata fra Meløy Videregående skole viser at 95 % tror de vil fullføre videregående skole, og 5% vet ikke. Nesten alle elever som avslutter grunnskolen i Norge har direkte overgang til videregående opplæring. De siste fem årene er det flere elever i videregående opplæring som fullfører på normert tid på landsnivå.

VGS eller høyere utdanning, 30-39 år

I aldersgruppa 30-39 år har 72% i Gildeskål tatt VGS eller høyere utdanning, sammenlignet med 76% i fylket og 81% i Norge (Folkehelseprofil, 2023). Utdanningsnivået er relativt stabilt for personer fra rundt 30-års alderen.

Figur 12: Fordeling av utdanningsnivå for personer 16 år og over i Gildeskål, i prosent, tall fra 2021 (SSB 09429, 2023).

Det er en større andel av befolkningen med grunnskolenivå og videregående skolenivå i Gildeskål, enn fylket og landet. Forskjellen er størst mellom Gildeskål og landet.

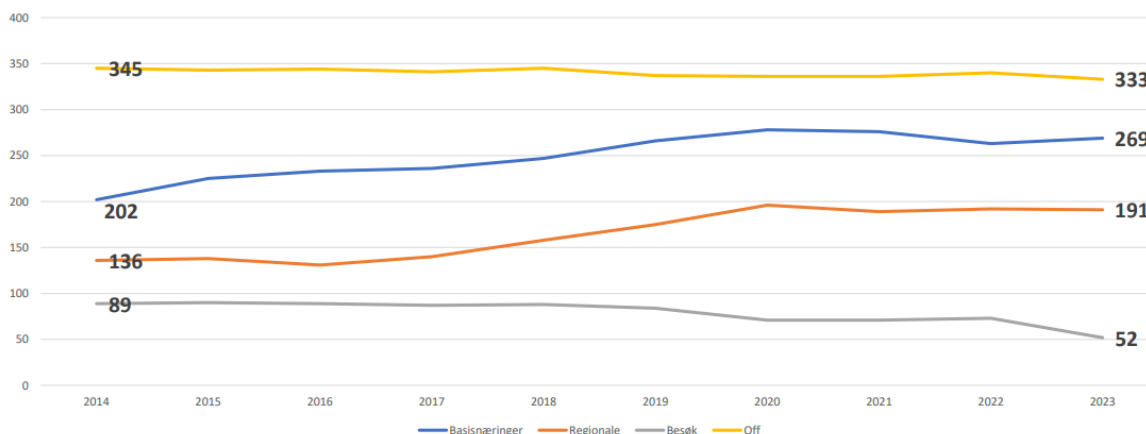
Utdanningsnivå påvirker både levealder, og livskvalitet i løpet av livet. De med lengst utdanning lever i snitt 5 – 6 år lenger og har bedre helse enn de som har kortest utdanning (SSB, 2022). Barn av foreldre med lavere utdanning presterer i gjennomsnitt dårligere på skolen, fullfører videregående skole sjeldnere, og tar i mindre grad høyere utdanning enn de som har foreldre med mer utdanning. Disse forskjellene har minsket de siste årene på landsnivå, og særlig de med lavest utdannede foreldre tar inn på de andre elevene på flere områder (SSB, 2022).

- Andel av befolkningen med grunnskolenivå i Gildeskål er 30,4%, i Nordland 28,4%, og Norge som helhet 24,2%.
- Andel av befolkningen i Gildeskål med videregående skolenivå er 42,7%, i Nordland 39,8% og Norge som helhet 36,7%.

Arbeid

Sysselsatte

Gildeskål hadde i 2022 61,5 % sysselsatte i alderen 15 – 74 år. I Nordland var de 67,7 % sysselsatte og i Norge var det 68,7% (SSB 06445, 2022). Det er flest er ansatt i det offentlige og basisnæringer, og en del i regionale næringer:

Figur 13: Sysselsatte fordelt på næringer i Gildekskål pr. 01.01.23 (Sjøfossen næringsutvikling).

Sykefravær

I 2022 var legemeldtsykefravær fra 16 – 69 år, 5% blant menn og 9% blant kvinner i 2022.

Sykefraværet i Gildekskål ligger i snitt noe høyere enn Nordland, og høyere enn Norge (SSB, 12448).

Egenmeldt sykefravær ligger på ca. 1%.

Unge som står utenfor, 15 – 29 år

Unge som står utenfor fra 15 – 29 år gjelder 9,5% i Gildekskål, 8,9% i fylke og 9,5% i landet (Folkehelseprofil, 2023). Unge som står utenfor er personer som ikke er i arbeid, under utdanning eller i opplæring. Personer som deltar på arbeidsmarkedstiltak, er ikke enn del av tallene.

De som har opplevd utenforskap flere ganger som ung, og der utenforskapet har vart lenge, blir hengende etter i inntektsutvikling og forblir i større grad avhengig av overføringer fra det offentlige. Risikofaktorer for utenforskap blant unge er lav utdanning, innvandrerbakgrunn og nedsatt psykisk helse (SSB, 2021).

Mottakere av uføreytelser, 46 – 66 år

Mottakere av uførepensjon fra 46 – 66 år ligger på 22,6% i Gildekskål, 20,4% i fylke og 16,6% i landet (Folkehelseprofil, 2022). Dette gjelder personer som er på uførepensjon eller arbeidsavklaringspenger i gjennomsnitt fra 2018 - 2020. Trenden i Norge viser at mottakere av uføreytelser over 46 år ser ut til å minke noe, mens andelen under 45 år øker. Den minkende trenden gjelder også i Gildekskål (SSB, 2023).

Inntekt og økonomi

Inntektsulikhet, P90/P10

Inntektsulikhet ligger på 2,4 i Gildekskål, 2,6 i fylket, og 2,8 i landet (Folkehelseprofil, 2023).

P90/P10 er forholdet mellom inntekten til den som har den 90 % høyeste inntekten i befolkningen sammenlignet med den som har den 10 % laveste inntekten.

Barn 0-17 år i husholdninger med vedvarende lavinntekt

Vedvarende lavinntekt betyr at barna har tilhørt en husholdning som har hatt inntekt under lavinntektsgrensen i gjennomsnitt over en treårsperiode. Dette gjelder 9,7% av barna i Gildeskål, som er på nivå med fylket på 9,1%, og noe lavere enn landsgjennomsnittet på 12% (Folkehelseprofil, 2023). Dette tallet har vært nedadgående for Gildeskål de siste 5 årene. Oppvekst i lavinntekts-husholdninger gir økt risiko for å bli hengende etter på flere levekårsområder som barn, samt at det kan gi negative effekter på hvordan barna klarer seg som voksne (SSB, 2023).

År		2014-2016	2015-2017	2016-2018	2017-2019	2018-2020	2019-2021
Geografi	Alder						
Hele landet	0-17 år	10,6	11,0	11,5	11,9	11,9	11,5
Nordland	0-17 år	9,1	9,5	10,0	10,0	9,5	9,1
Gildeskål	0-17 år	9,6	13,4	15,7	14,3	10,7	9,7

Figur 14: Vedvarende lavinntekt (husholdninger) 0-17 år, i prosent (Folkehelseprofil, 2023)

Boforhold

Bomiljø og folkehelse er tema for folkehelseprofilen i 2023. Det fremheves at en egnet bolig i et godt bomiljø er fundament for helse og livskvalitet.

Figur 15: Nærmiljøkvaliteter som har betydning for helse og livskvalitet (Folkehelseprofil, 2023)

Et stabilt bomiljø gir trygghet og mulighet for å knytte kontakt og delta aktivt i nærmiljøet. Forhold som kan ha betydning for stabiliteten i et bomiljø er befolknings sammensetning, andel som leier bolig, variasjon i boligtyper, fysiske og sosiale miljøfaktorer og hvor attraktivt området er.

12,8% i alderen 45+ leier bolig i Gildeskål, sammenlignet med 11,2% i fylket, og 12,2% Norge. Leietakere er kjent for å ha dårligere boforhold enn eiere, og flytter oftere enn boligeiere, som igjen kan redusere stabiliteten i et nærmiljø. I Gildeskål er det 18% som bor trangt i alderen 0 – 17 år, noe som er det samme for både Nordland og landet.

Tjenester knyttet til oppvekst

Kommunalt tverrfaglig team

I forbindelse med ny oppvekststrategi, er det satt sammen et kommunalt tverrfaglig team bestående av, prosjektleder, skolehelsetjenesten v/psykisk helserådgiver og helsesykepleier, barnevernet, PPT og folkehelsekoordinator. Kommunalt tverrfaglig team er en møtearena for sektorovergrepene koordinering og utvikling av tjenester til barn og unge i Gildeskål kommune.

Helsestasjon

Ved Gildeskål helsestasjon er det ansatt en 100% jordmor, en 100 % spesialsykepleier og 150% i stilling som helsesykepleier. Tjenesten omfatter svangerskaps- og barselomsorg, helsestasjon for sped- og småbarn, skolehelsetjeneste i grunnskole og videregående skole, samt helsestasjon for ungdom i alderen 13-20 år. Det vil fra 2023 også være en 30% stilling innen flyktningehelsetjenesten.

Gjennom Ung Data undersøkelsen 2019 og 2022 går det fram at det er et forholdsvis høyt antall ungdommer som har utfordringer i forhold til psykisk helse. Dette samsvarer godt med erfaring fra skolehelsetjeneste og helsestasjon for ungdom. Det satses på god tilgjengelighet og lav terskel for kontakt med helsestasjonen. Tilbudet gis i henhold til Forskrift om kommunens helsefremmende og forebyggende arbeid i helsestasjons- og skolehelsetjeneste, og Nasjonale faglige retningslinjer.

Barnevern

Det er ansatt tre personer i 100 % stilling i barnevernstjenesten i Gildeskål. Siden 2020 har barneverntjenesten vært interkommunal, hvor Bodø er vertskommune, og Gildeskål er samarbeidskommune. Barn med barnevernstiltak i forhold til innbyggere i aldersgruppen 0-17 år ligger på 6,3 % i Gildeskål, 4,2 % i fylket og 3,5 % i landet (Barnevern kommunemonitor, 2022).

Andre tjenester knyttet innbyggernes helse

Det er en rekke tjenester som er viktig for innbyggernes helse i Gildeskål kommune. Blant annet har vi avdeling for psykisk helse og rus, fastlegekontor, tannhelse, fysioterapeuter, frisklivssentral og NAV. Det er sykehjemsplasser på Gibos, med dagsenter og aktivitetsstue, og omsorgsplasser på Sandhornøy eldresenter, hjemmetjenester, og miljøtjeneste på Vanntunet. Gildeskål vekst tilbyr mennesker som av ulike årsaker er ute av det ordinære arbeidsmarkedet en meningsfylt sysselsetting.

Frivillige lag og foreninger gjør en viktig innsats for å ha møteplasser for alle aldersgrupper, og yte tjenester for andre. Frivilligsentralen og BUA låner ut gratis sport- og fritidsutstyr.

FYSISK, BIOLOGISK, KJEMISK OG SOSIALE FORHOLD

Miljø

Drikkevann

Drikkevannet i Gildeskål målt i hygienisk og stabilt ligger på 73,3 %, noe som er lavere enn fylket 86,7% og landet 90,7 % (Folkehelseprofil, 2023).

Luftkvalitet

Luftkvaliteten i Gildeskål målt i finkornet svevestøv ligger på 1,7 µm, noe som er lavt sammenlignet med fylket 2,4 µm og landet 4,8 µm (Folkehelseprofil, 2023).

Støy

Veitrafikk er den vanligste årsaken til støyplager i Norge. Nordland er et av fylkene hvor en lav andel av befolkningen er utsatt for støy fra veitrafikk, noe som også gjelder for Gildeskål.

Miljøforurensing

I Gildeskål er det ikke foretatt systematisk kartlegging av miljøgifter; verken på land eller i vassdrag. Det er imidlertid liten grunn til å tro at vi har store forekomster.

Klima

Klimaendringene vil for Nordland særlig føre til behov for tilpasning til kraftig nedbør og økte problemer med overvann; endringer i flomforhold og flomstørrelser; jordskred og flomskred, samt havnivåstigning og stormflo. Befolkningens helse kan påvirkes direkte og indirekte av endringene.

Sosiale forhold

Fornøyd med lokalmiljøet

Ungdata 8. - 10. klasse viser at 50% er fornøyd med lokalmiljøet, sammenlignet med 61% i fylket, og 68% i landet. Trendrapporten viser at dette tallet var 64% i 2015 og 42% i 2019. Resultat fra Ungdata Junior viser at 5. – 7. klasse er mer fornøyd med nærområdet enn 8. – 10. klasse.

Lokalmiljøet er særlig viktig for barn og unges trivsel, fordi de bruker lokalmiljøet i større grad enn foreldre og andre voksne. Tilbudet av organisasjoner, fritids- og kulturtilbud påvirker hvordan den enkelte ungdom kan utfolde seg, og bidrar samtidig til å skape identitet og tilhørighet i lokalmiljøet. Andelen som ikke er så fornøyd med lokalmiljøet sitt, synker ofte i løpet av ungdomsskolen. Årsakene til at de er fornøyde eller ikke fornøyde varierer fra kommune til kommune.

Ungdata fra ungdomstrinnet viser at 89% føler seg trygg i nærområdet i Gildeskål, i fylket ligger det på 87% og Norge 84%. Trygghet er en viktig faktor for trivsel.

Fornøyd med treffsteder

Ungdata fra 8. – 10. klasse viser at 22% syns at kulturlivet i Gildeskål er bra, sammenlignet med 56% i fylket og 53% i landet. Når det gjelder tilbud av idrettsanlegg i nærområdet syns 31% at det er bra, mot 65% i fylket og 71% i landet. 46% syns at tilbudet av lokaler for å treffe andre unge på fritida er bra, noe som ligger på gjennomsnitt med fylket 47% og landet 46%.

Samlet viser dette at de fleste på ungdomstrinnet ikke syns at kulturlivet eller tilbud av idrettsanlegg er særlig bra, og resultat er betydelig lavere enn gjennomsnittet for fylket og landet. Det har likevel vært en økning siden 2019. Rundt halvparten av ungdommene syns at lokaler for å treffe andre unge på fritida er bra, noe som er på nivå med fylket og landet.

Organisert fritid

Tallene fra Gildeskål viser at det er færre ungdommer som er med i organiserte fritidsaktiviteter, og idrettslag enn fylket og landet, men har en betydelig større andel som deltar i fritidsklubb. Trenden i Gildeskål de siste årene er fallende deltakelse for organiserte fritidsaktivitet og idrettslag, og økende deltakelse for fritidsklubb. Organisasjoner, klubber, lag og foreninger er viktige arenaer for å være sammen med andre unge, og gir andre erfaringer enn skolen og mer uformelle situasjoner.

- 40% av ungdomsskoleelevene er med i organiserte fritidsaktiviteter, mot fylket 53% og landet 59%. Trendrapport viser at dette tallet var 42% i 2015 og 51% i 2019.
- 27% har deltatt i et idrettslag siste måned, hvor 53% har deltatt i fylket, og 58% har deltatt i landet. Trendrapport viser at dette tallet var 57% i 2015 og i 2019 var dette tallet 42%.
- 78% har vært i en fritidsklubb siste måned, hvor tall på fylket viser 31% og landet viser 20%. Trendrapporten viser at dette tallet var 35% i 2015 og 56% i 2019.

Valgdeltakelse

65,3 % brukte stemmeretten sin ved kommunevalget i 2023. På landsnivå var deltakelsen på 62,4 %.

Skader og ulykker

Skader skiller mellom ulykkesskader og skader som påføres med hensikt. Dødsfall er først og fremst knyttet til fall, forgiftningsulykker og trafikkulykker (Skader og ulykker i Norge, 2022). Ulykker og selvmord er de viktigste dødsårsakene for nordmenn under 45 år. Det er en overvekt av menn som skades i de yngre aldersgruppene, men med økende alder forekommer skader oftere blant kvinner. Eldre er spesielt utsatt for fallulykker, og det fører ofte til beinbrudd (Skader og ulykker i Norge, 2022). Alkohol og rusmidler er en medvirkende faktor ved mange skader, særlig i trafikken.

Trafikkulykker

I Gildeskål kommune har det de siste fire årene (2019 - 2022) vært 11 trafikkulykker med personskade. I ulykkene har det vært dødsulykke, hardt skadet og lettere skader (Statens vegvesens ulykkesstatistikk). Når en alvorlig ulykke rammer, har det stor innvirkning på både familie, venner og lokalsamfunn.

Vold

I ungdomdata 2022 svarer 30% at de har opplevd at en ungdom har slått deg, sparket deg, ristet deg hardt eller lignende. 4% har blitt truet, angrepet eller ranet med gjenstand eller våpen. Ingen oppgir å ha blitt slått av familie med vilje, men 2% har sett eller hørt vold i familien.

Selvmordstanker og selvmord

I Nordland begikk 17,3 menn, per 100 000 selvmord, og 7,7 kvinner, per 100 000 selvmord, per år fra 2018 – 2022. Dette er høyere enn gjennomsnittet for landet på 13,9 og 5,5. Det er ikke egne tall for Gildeskål på grunn av personvern. Tallet er noe nedadgående for Nordland, hvor fylkeskommunen vedtok i 2014 å arbeide for en nullvisjon for selvmord (Dødsårsaksregisteret ved FHI, Norgeshelse).

Selvmord kan forebygges med blant annet psykisk helsevern, og ved å redusere antall negative skadelige opplevelser i løpet av livet og styrke barn og unges mestringsevner.

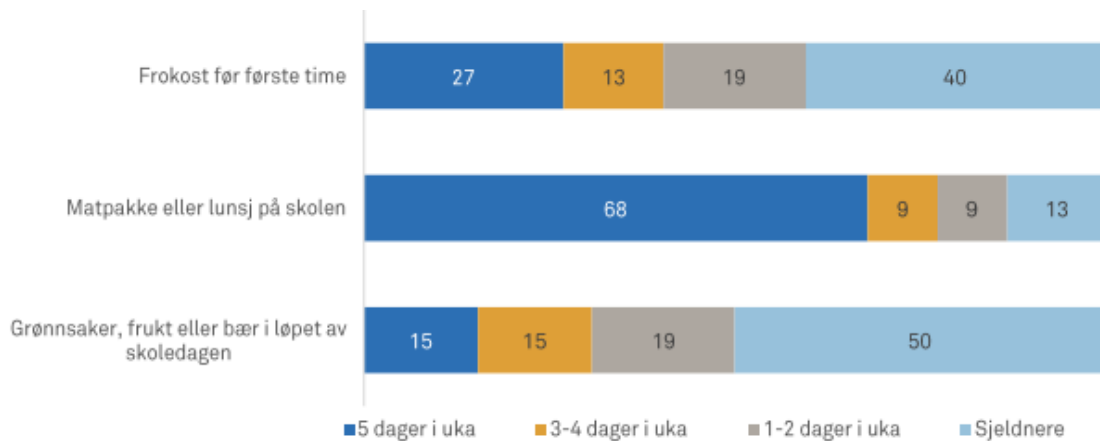
HELSERELATERT ATFERD

Trener sjeldnere enn ukentlig, 17 år

55% av 17 åringer trener sjeldnere enn ukentlig, sammenlignet med 29% i fylket og 27% i landet, viser resultat fra Forsvarets årlige kartlegging av vernepliktige (Folkehelseprofil, 2023). I 2021 var det flere vernepliktige enn tidligere som rapporterte at de trener sjeldnere enn en gang i uka. Samtidig er det en økning i andelen som trener aller mest.

Kosthold

Hvor ofte ungdom fra 8. – 10. klasse oppgir i løpet av en vanlig skoleuke å spise frokost før skolen, og hvor ofte de spiser lunsj, frukt og grønt i løpet av skoledagen:

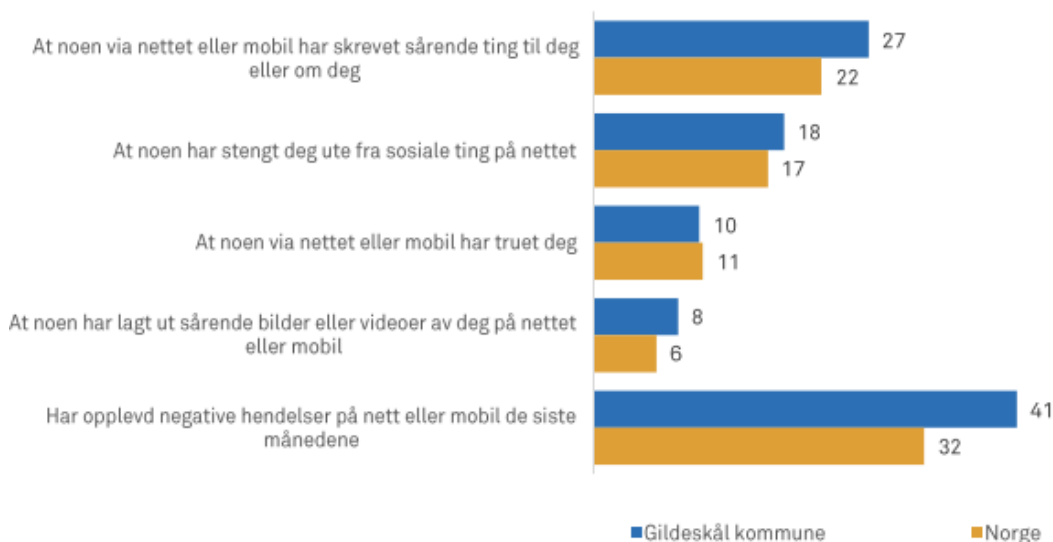

Figur 16: Hvor ofte ungdom fra 8. – 10. klasse oppgir i løpet av en vanlig skoleuke å spise frokost før skolen, og hvor ofte de spiser lunsj, frukt og grønt i løpet av skoledagen (Ungdata, 2022).

Skjermtid over 4 timer

82% av elevene på ungdomstrinnet bruker minst tre timer daglig foran en skjerm, sammenlignet med 77% i fylket og 75% i landet (Ungdata, 2022). Trendrapporten viser at dette tallet var 67% i 2015 og 71% i 2019. Digitale medier spiller en sentral rolle i ungdommenes liv, i skolesammenheng og i det sosiale livet. Mange bruker mye av fritiden sin på nett, og for den enkelte kan det være krevende å ikke være til stede. Skjermtid øker gjennom ungdomstrinnet, hvor gutter bruker mest tid på spill, mens jenter er mest på sosiale medier.

Ungdata Junior viser at 5. – 7. klasse også bruker mye tid på skjerm, og har opplevd negative hendelser på nettet eller mobilen de siste månedene:

Figur 17: Hvor mange barn som har opplevd negative hendelser på nettet eller mobilen i løpet av de siste månedene. Prosent i Gildeskål kommune og nasjonalt (Ungdata, 2022).

Rusmidler

23% av elevene på ungdomstrinnet har vært beruset på alkohol siste året, hvor det i fylket ligger på 16% og i landet 13% (Ungdata, 2022). Trendrapport viser at det er en økende trend fra 2015 og 2019.

28% har blitt tilbudt hasj eller marihuana i løpet av det siste året, hvor det i fylket ligger på 14% og 15% i landet. Trendrapporten viser at dette tallet var 6% i 2015 og 22% i 2019. I 2019 hadde 2% brukt hasj eller marihuana i løpet av det siste året, og i 2022 var dette tallet 8%:

Figur 18: Tidstrend i Giljeskål kommune: Prosentandel av elevene på ungdomstrinnet som har brukt hasj eller marihuana/ blitt tilbudt hasj eller marihuana i løpet av det siste året (Ungdata, 2022).

Å debutere tidlig med rusmidler øker sannsynligheten for skader eller andre negative opplevelser i ungdomstiden, og for et problematisk forhold til rusmidler senere i livet. Alkohol er det rusmiddelet med størst utbredelse blant ungdom. De fleste har ikke vært beruset i løpet av ungdomsskolen, og det færreste har prøvd narkotiske stoffer. Trenden på landsbasis viser likevel at de er flere unge som forteller at de har blitt tilbudt stoffer som hasj og marihuana de siste årene, noe som også vises i Giljeskål.

HELSETILSTAND

Forventet levealder

Forventet levealder for menn er 78 år i Giljeskål, sammenliknet med 79,7 år i fylket og 80,1 år i landet (Folkehelseprofil, 2023).

Forventet levealder for kvinner er 82,0 år i Giljeskål, sammenliknet med 83,7 år i fylket og 83,9 år i landet (Folkehelseprofil, 2023).

Overvekt og fedme, 17 år

Tallene for overvekt og fedme blant 17 åringer er stabile for fylket og landet, og noe økende i Giljeskål. Giljeskåls andel er 44%, og ligger dermed høyt, sammenliknet med 28% i fylket og 22% i

landet (Folkehelseprofil, 2023). Ved forrige treårige måling var dette tallet 37% i Gildeskål. Dette er selvrapporterte tall fra Forsvarets sesjonsdata.

Muskel- og skjelettlidelser

Gildeskål ligger på nivå med fylket når det gjelder antall tilfeller av muskel- og skjelettlidelser, mens landsnivået er noe lavere. Muskel- og skjelettlider er blant de viktigste årsakene til redusert helse og nedsatt livskvalitet, og er en dominerende årsak til sykefravær og nedsatt arbeidsevne eller uføre. Ryggsmarter er den vanligste av disse tilstandene (Folkehelseinstituttet, 2022). Risikofaktorer er stillesitting, overvekt, røyking og arbeidsrelaterte faktorer. Undersøkelser viser at det er en gradvis økende eller relativt stabil forekomst i landet. For Gildeskål ser trenden ut til å være gradvis økende.

342 per 1000 i Gildeskål, 342 per 1000 i fylket, 316 per 1000 i landet (Folkehelseprofil, 2022).

Hjerte- og karsykdommer

Om lag en femtedel av hele befolkningen lever i dag med etablert hjerte- og karsykdom, eller har høy risiko for slik sykdom (Folkehelseinstituttet, 2021). Tallene for Gildeskål er noe høyere enn fylket og landet. Antall førstegangs tilfeller for hjerte- og karsykdommer har en nedadgående trend i landet. Gildeskål hadde en økning i 2019/2021, men ellers viser trenden seg nedadgående også her.

21,5 per 1000 i Gildeskål, 18,7 i fylket, 17,2 i landet (Folkehelseprofil, 2023).

Diabetes type 2

Andelen brukere av legemidler til behandling av type 2-diabetes fra 30-74 år, er noe høyere i Gildeskål enn Nordland og landet. Stadig flere lever med diabetes, og utvikling over tid er lik for Gildeskål. Type 2-diabetes kan i stor grad forebygges med økt fysisk aktivitet og vektreduksjon (Folkehelseinstituttet, 2021).

50,7 brukere per 1000 i Gildeskål, 45,6 i Nordland og 46,3 i landet. Tallene omhandler brukere av legemidler til behandling av type 2-diabetes (30-74 år).

Kreft

Kreft er målt i nye tilfeller av kreft per 100 000 innbygger, med 10 års gjennomsnitt fra 2011 - 2020. For tykk- og endetarmskreft har Gildeskål lavere forekomst enn Nordland og landet. For lungekreft har Gildeskål høyere forekomst enn fylket og landet. Hudkreft har lavere forekomst i Nordland enn landet, det finnes ikke tall for Gildeskål. Både brystkreft og prostatakreft har lavere forekomst i Gildeskål enn landet som helhet (Kommunehelsa statistikkbank, 2020).

Antall krefttilfeller øker, og vil øke fram mot 2040 på landsbasis. Hovedårsaken er økt levealder og økt befolkning (Folkehelseinstituttet, 2022).

Demens

Ut ifra statistiske beregninger er andelen med demens 2,97% i Gildeskål, og gjennomsnittet i Norge er 1,88%. I 2030 er dette tallet regnet til å være 3,68% av befolkningen, og 4,81% i 2040. Befolkningen i Gildeskål er eldre enn gjennomsnittet i Norge, og har derfor også en høyere andel med demens. Det er knyttet usikkerhet til disse tallene (Nasjonalt senter for aldring og helse, 2020).

Demens er en fellesbetegnelse på flere hjernesykdommer som medfører kognitiv svikt og andre funksjonstap som påvirker evnen til å klare seg selv i dagliglivet. Demens er en stor påkjenning og utfordring både for den som rammes, de pårørende, helse- og omsorgstjenestene og samfunnet (Folkehelseinstituttet, 2021). Gildeskål kommune har et eget hukommelsesteam som jobber for mer åpenhet og kunnskap om demenssykdom. De bistår personer med demens og deres pårørende.

Psykisk helse blant eldre

Eldre har ofte sammensatte utfordringer og mindre kapasitet til å håndtere psykiske lidelser. Psykiske lidelser kan være depresjon, angst, psykose, bipolar lidelse og personlighetsforstyrrelse (Nasjonalt senter for aldring og helse, 2020). Søvnplager kan være en del av symptombildet. Det er forventet at vi ser en økning av antall ensomme blant eldre, blant annet fordi levealderen øker. De som bor alene, er mest ensomme. Forebyggende hjemmebesøk er satt i gang i Gildeskål.

Psykiske symptom og lidelser 0 – 74 år

Psykiske plager er vanlig i befolkningen, og spesielt unge kvinner har hatt en økning i andelen som rapporterer om psykiske plager de siste tiårene (Folkehelseinstituttet, 2023). Mellom en av seks og en av fire vil oppfylle kriteriene for en psykisk lidelse i løpet av et år. Psykiske lidelser og skadelig bruk av rusmidler opptrer ofte samtidig. Alvorlig psykiske lidelser er forbundet med uførhet, fysiske sykdommer og redusert forventet levealder (Folkehelseinstituttet, 2023). Gildeskåls andel med psykiske symptom og lidelser, basert på kontakt med primærhelsetjenesten, følger landets økning.

171 per 1000 i Gildeskål, sammenlignet med 167 i fylket, og 160 i landet (Folkehelseprofil, 2023).

Psykiske plager

25% av ungdomsskoleelevene har hatt mange psykiske plager de siste sju dagene, sammenlignet med 17% i fylket og 18% i landet (Ungdata, 2022). Trendrapporten viser at dette tallet var 10% i 2015 og 18% i 2019. Ungdata fra Meløy VGS viser at 15% har hatt mange psykiske plager de siste sju dagene, sammenlignet med 21% i Nordland og Norge. Mange psykiske plager innebærer at en ungdom i gjennomsnitt har krysset av på alle de seks plagene for ganske mye plaget av slit, søvnproblemer, ulykkelig, trist eller deprimert, håpløshet for fremtiden, anspent og bekymret. Dette kan være hverdagsplager som mange har, men som kan være utfordrende nok for de som opplever dem. Ungdata viser at psykiske plager er en økende utfordring på landsbasis, og i Gildeskål.

Fornøyd med helsa

Egenvurdert helse er en viktig indikator for sykkelighet og bruk av helsetjenester. Det er en tendens til at flere blir misfornøyd med egen helse etter hvert som de blir eldre, og det er flere jenter enn gutter. Tallene fra Ungdata 2022 i Gildeskål viser at 5. – 7. klasse er mest fornøyd med helsa. Det er færrest som er fornøyd med helsa blant ungdomsskoletrinnet, for så å øke igjen på videregående.

- *83% er fornøyd med helsa si fra 5. – 7. klasse, sammenlignet med 86% i Norge.*
- *47% er fornøyd med helsa si på ungdomstrinnet, sammenlignet med 63% i fylket og 68% i landet. Trendrapporten viser at dette tallet var 77% i 2015 og 51% 2019.*
- *Ungdata gjennomført på Meløy VGS viser at 61% er fornøyd med helsa si, sammenlignet med 60% i fylket og 64% i landet.*

Litteraturliste

- Nasjonalt senter for aldring og helse (u.å). *Gildeskål i år 2020*. [Demenskartet – Aldring og helse](#)
- Nasjonalt senter for aldring og helse (u.å). *Psykiske lidelser og symptomer*. [Psykiske lidelser og symptomer - Nasjonalt senter for aldring og helse](#)
- Folkehelseinstituttet. (2021, 23. februar). *Demens*. <https://www.fhi.no/he/folkehelse/rapporten/ikke-smittsomme/demens/?term>
- Folkehelseinstituttet. (2021, 31. mai). *Diabetes i Norge*. [Diabetes - FHI](#)
- Folkehelseinstituttet. (2021, 26. november). *Hjerte- og karsykdommer i Norge*. [Hjerte- og karsykdommer - FHI](#)
- Folkehelseinstituttet. (2022, 19. januar). *Kreft i Norge*. [Kreft - FHI](#)
- Folkehelseinstituttet. (2022, 29. mars). *Muskel- og skjeletthelse i Norge*. [Muskel- og skjeletthelse - FHI](#)
- Folkehelseinstituttet. (2022, 16. september). *Sosiale helseforskjeller i Norge*. [Sosiale helseforskjeller - FHI](#)
- Folkehelseinstituttet. (2023, 28. mars). *Hent folkehelseprofil eller oppvekstprofil for kommuner, bydeler og fylke*. [Hent folkehelseprofil eller oppvekstprofil - FHI](#)
- Folkehelseinstituttet. (2023, 17. april). *Psykiske plager og lidelser hos voksne*. [Psykiske plager og lidelser hos voksne - FHI](#)
- Folkehelseinstituttet. (2022, 02. desember). *Skader og ulykker i Norge*. [Skader og ulykker - FHI](#)
- Statistisk sentralbyrå. (2020, 15. september). *Grunnskoleresultatets betydning for gjennomføring av videregående opplæring*. [Grunnskoleresultatets betydning for gjennomføring av videregående opplæring - SSB](#)
- Statistisk sentralbyrå. (2021, 29. november). *Unge som faller utenfor og deres inntektsutvikling*. [Unge som faller utenfor og deres inntektsutvikling \(ssb.no\)](#)
- Statistisk sentralbyrå. (2022, 5. juli). *Innvandring vil sørge for befolkningsvekst fra 2050*. [Innvandring vil sørge for befolkningsvekst fra 2050 \(ssb.no\)](#)
- Statistisk sentralbyrå. (2022, 21. september). *Slik henger utdanning sammen med foreldrenes utdanningsnivå*. [Slik henger utdanning sammen med foreldrenes utdanningsnivå \(ssb.no\)](#)
- Statistisk sentralbyrå. (2023, 24. januar). *Færre barn med vedvarende lavinntekt i 2021*. [Færre barn med vedvarende lavinntekt i 2021 \(ssb.no\)](#)
- Statistisk sentralbyrå. (2023, 26. juni). *Flere uføre med lav utdanning*. [Flere uføre med lav utdanning \(ssb.no\)](#)
- Utdanningsdirektoratet. (2022, 11. november). *Analyse av nasjonale prøver for 5. trinn 2022*. [Analyse av nasjonale prøver for 5. trinn 2022 \(udir.no\)](#)
- Utdanningsdirektoratet. (2023, 20. januar). *Høy trivsel og godt læringsmiljø, men flere forteller om mobbing og lav motivasjon*. [Høy trivsel og godt læringsmiljø, men flere forteller om mobbing og lav motivasjon \(udir.no\)](#)